

Проект 2007СВ16ІР0008-2013-3-008 "Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци - AGROCOMP", финансиран от Европейския Съюз чрез Програмата за Трансгранично сътрудничество по ИПП България – Турция ССІ номер 2007СВ16ІР0008

Договор No 2007СВ16ІР0008-2013-3-008-2а

"Осигуряване на консултации за проучвания, оценки, анализ", Община Пънархисар

Фаза 3: Финална оценка на въздействието на процеса на компостиране върху нивото на замърсяване в Община Пънархисар

Декември, 2014 г.

Настоящият проект се изпълнява от Сдружение „Европа и Ние“, България в партньорство със Селскостопанската камара на Пънархисар Турция и се съ-финансира от ЕС чрез програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Турция 2007 – 2013 ССІ номер 2007СВ16ІР0008

УВОД

Настоящият доклад е заключителна фаза от реализирането на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“ на територията на Община Пънархисар, Република Турция и представя финалната оценка на ефекта от процеса на компостиране върху нивото на замърсяване в целевия регион. За целите на доклада е проведено анкетно проучване сред земеделски производители и други заинтересовани страни на местно ниво и са анализирани резултатите от работата на Групата за наблюдение, функционираща на територията на Община Пънархисар, Република Турция. Проучването има за цел да оцени ефективността на процеса на компостиране, ползите от компостирането за степента на замърсяване на местно ниво, очакваното дългосрочно въздействие върху природата и околната среда. Проучването ще допринесе и за общата оценка на ефективността и успеваемостта на проект “Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци - AGROCOMP”.

Проект "Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци" е финансиран от Европейския Съюз чрез Програмата за Трансгранично сътрудничество по ИПП България – Турция ССІ номер 2007СВ16ІР0008 и се реализира от Селскостопанската камара на Пънархисар, гр. Пънархисар в партньорство със Сдружение «Европа и Ние», гр. Поморие (водещ партньор в проекта).

Паралелно проучване се реализира и в българския целеви регион по проекта – Община Поморие, като на база на получените резултати ще се разработи обща транс-гранична оценка на ефективността от проекта и от демонстрационния процес на компостиране. За да се получат реално измерими и анализируеми отговори, разработените анкетни формуляри за проучването за двата целеви региона по своята същност са сходни, съгласувани с възложителя, като е отчетена спецификата на съответния регион.

МЕТОДОЛОГИЯ

Настоящото проучване е проведено от консултантски екип на Сдружение „България в Европа“, нает от Възложителя – Селскостопанска Камара на Пънархисар. Предложената методология за реализиране на дейността е съобразена с изискванията на Възложителя и техническото задание по договора. Разработеният анкетен формуляр следва изискванията на Техническото задание и е съгласуван с Възложителя преди да бъде разпространен и попълнен от представителите на целевите групи от Община Пънархисар.

Настоящият анализ има за цел да оцени ефекта от процеса на компостиране, ползите от компостирането на местно ниво и въздействието върху замърсяването и очакваните ползи в дългосрочен план върху природата и околната среда. В частност, настоящият доклад има за цел да подпомогне изработването на обща, генерална оценка на ефекта и успеваемостта на проект “Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци - AGROCOMP”. На база на настоящия доклад и на доклада от паралелното анкетно проучване за българския целеви регион ще се изработи трансгранична оценка на въздействието на процеса на компостиране върху нивото на замърсяване в общините Поморие и Пънархисар, което ще спомогне и за цялостната оценка на ефекта от реализирането на проекта.

Териториален обхват: Община Пънархисар, провинция Къркларели, Република Турция

Период на реализация: декември 2014 г.

Целеви групи: фермерите, в чиито стопанства са монтирани демонстрационни платформи за компостиране, земеделски стопани, членове на Групата за наблюдение, формирана по проекта, представители на местни и регионални публични власти, екоинституции, неправителствени организации, представители на бизнеса, местна общност.

Методология:

- Разработване на изходящ анкетен формуляр за оценка на ефекта от компостирането;

- Обсъждане и одобрение на анкетния формуляр от Възложителя и неговия партньор;
- Установяване на контакти с реципиентите, попълване на анкетния формуляр – попълнени минимум 40 въпросника за Община Пънархисар;
- Обобщение, обработка и анализ на събраната информация;
- Преглед, обобщение, анализ и оценка на работата на Групата за наблюдение в Община Пънархисар (работа на терен и мониторинг на процеса на компостиране и работни срещи на Групата за наблюдение за обсъждане на напредъка в компостирането);
- Разработване на финална оценка на въздействието на процеса на компостиране върху степента на замърсяване в Община Пънархисар.

Общ брой попълнени анкети: 50 бр.

Общ брой на проведените наблюдения и анализ на напредъка в процеса на компостиране: 3 бр.

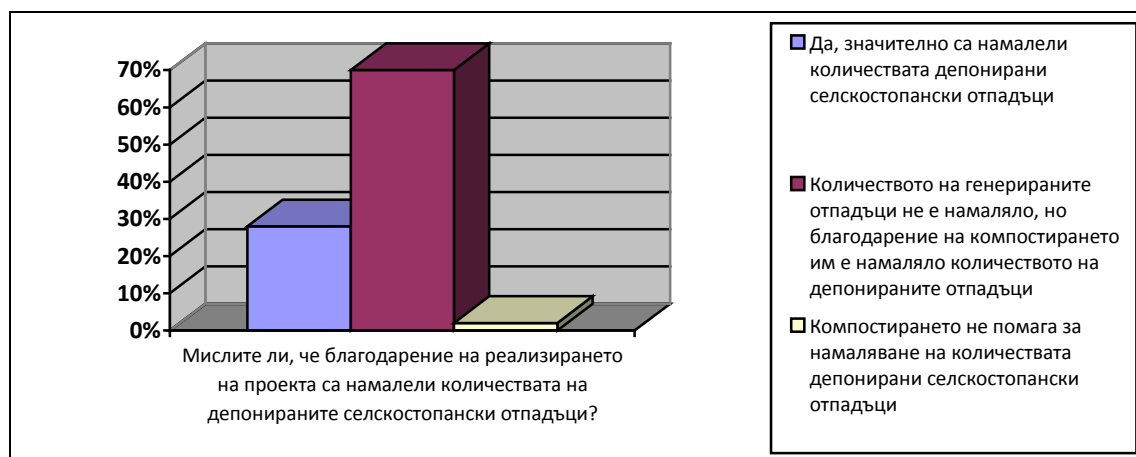
АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ИНФОРМАЦИЯТА ОТ АНКЕТНОТО ПРОУЧВАНЕ

Анкетният формуляр е разработен с оглед спецификата на целевия регион, в сътрудничество с Възложителя и партньора по проекта. Структурата и съдържанието на формуляра са дискутирани с представителите на Селскостопанска камара на Пънархисар, едва след одобрението на финалния вариант на анкетата, е пристъпено към разпространението и попълването ѝ. 50 анкетни карти са попълнени от представители на идентифицираните целеви групи, събраната информация е обобщена, обработена и анализирана. Получените резултати дават следната обща и специфична информация:

1. Мислите ли, че благодарение на реализирането на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“ са намалели количествата на депонираните селскостопански отпадъци?

Сериозен процент от анкетираните – 28 %, считат, че в резултат на реализирането на проекта значително са намалели количествата депонирани селскостопански отпадъци. 70 % от отговорилите на този въпрос са на мнение, че количеството на генерираните отпадъци не е намаляло, но благодарение на компостирането им е намаляло количеството на депонираните отпадъци. Получените отговори са логични, тъй като на практика земеделските стопани продължават да извършват дейността си както обичайно, което не предполага намаляване на генерираните отпадъци от земеделска дейност. Тяхното количество в средносрочен период вероятно остава непроменено. За сметка на това обаче, се наблюдава промяна в количеството на депонираните отпадъци – почти всички от запитаните заявяват, че те са намалели. Само 1 от анкетираните участници в проучването дава негативен отговор, като заявява, че компостирането не помага за намаляване на количествата депонирани селскостопански отпадъци. Получените отговори на този въпрос недвусмислено показват, че положителният ефект от реализирането на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“ е неоспорим (Графика 1).

Графика 1

Изводи:

1. Положителният ефект от реализирането на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“ е неоспорим – 98 % от

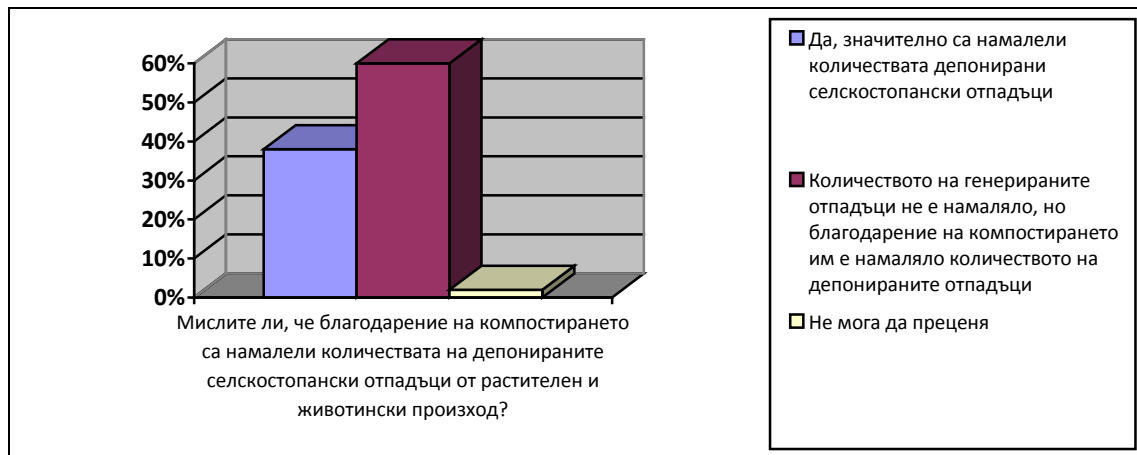

респондентите считат, че благодарение на проекта са намалели количествата депонирани отпадъци от селскостопанска дейност.

2. Мислите ли, че благодарение на компостирането са намалели количествата на депонираните селскостопански отпадъци от растителен и животински произход?

По своето същество този въпрос до голяма степен се припокрива с предходния, с малка разлика – предходният въпрос прави цялостна оценка на ефекта от проекта върху количеството депонирани селскостопански отпадъци, т.е. оценява се ефектът от всички проведени дейности по проекта – както практически, така и теоретични, информационни, презентационни и др. Докато този въпрос оценява ефекта единствено от практическа гледна точка – само от компостирането на биоразградими отпадъци. В тази връзка отново показателни са получените отговори: 38 % от респондентите считат, че значително са намалели количествата депонирани селскостопански отпадъци; 60 % са на мнение, че въпреки че количеството на генерираните отпадъци не е намаляло, благодарение на компостирането им, е намаляло количеството на депонираните отпадъци. И тук можем да обобщим, че отговорите са логични, тъй като дейността на земеделските стопани не предполага намаляване на генерираните отпадъци от селскостопанска дейност. В резултат на действията на фермерите за екологосъобразно оползотворяване на биоразградимите отпадъци обаче, се наблюдава промяна в количеството на депонираните отпадъци – почти всички от запитаните заявяват, че те са намалели. Едва 1 от анкетираните участници в проучването се колебае и не може да прецени, липсват негативни отговори на поставения въпрос. Получените отговори демонстрират високата оценка за компостирането като техника за екологосъобразно справяне с отпадъците от земеделска дейност и за нейния ефект върху околната среда (Графика 2).

Графика 2

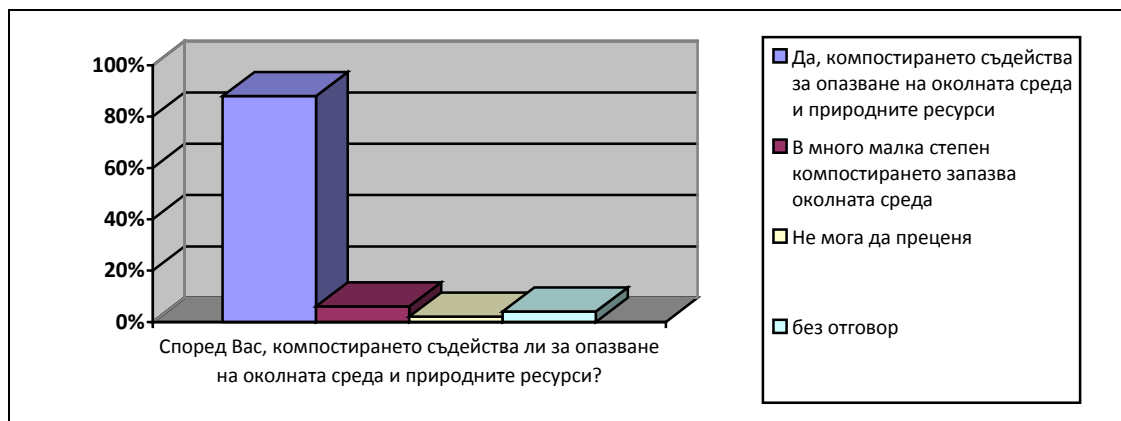
Изводи:

1. 98 % от респондентите считат, че компостирането на биоразградими отпадъци оказва силен положителен ефект върху количеството на депонирани селскостопански отпадъци.

3. Според Вас, компостирането съдейства ли за опазване на околната среда и природните ресурси?

Болшинството от участниците в проучването – 88 %, вярват, че компостирането съдейства за опазване на околната среда и природните ресурси. 6 % от запитаните са на мнение, че компостирането играе незначителна роля в опазването на околната среда, 2 % не могат да преценят, а 4 % от респондентите не са отговорили. Високият процент доверие, показано към компостирането като екологосъобразна техника за оползотворяване на отпадъците, демонстрира ясна и отговорна позиция на повечето респонденти към въпросите на опазването на околната среда и разумното използване на природните ресурси (Графика 3).

Графика 3

Изводи:

1. *Большинството от участниците в проучването вярват, че компостирането на биоразградими отпадъци съдейства за опазване на околната среда и природните ресурси;*
2. *Большинството от респондентите демонстрират ясна и екологично отговорна позиция по въпросите на опазването на околната среда и разумното използване на природните ресурси.*

4. Взехте ли участие в някои от мероприятията, организирани в рамките на проекта?

В отговорите на този въпрос се съдържат качествени данни за източника/ците на специализирана информация за компостирането. Най-голям процент от участниците в проучването – 94 %, посочват, че са се включили в информационните дни, организирани по проекта. 8 % заявяват, че са получили демонстрационна платформа за компостиране, 10 % са се включили в обучението, а 6 % - в организираните семинари. Едва 4 % не са се включили в нито едно от организираните по проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“ мероприятия. От отговорите на въпроса можем да заключим, че високото ниво на информираност по отношение на компостирането и доверието към него се дължи в голяма степен на публичните дейности, реализирани по проект AGROCOMP (Графика 4).

Графика 4

Изводи:

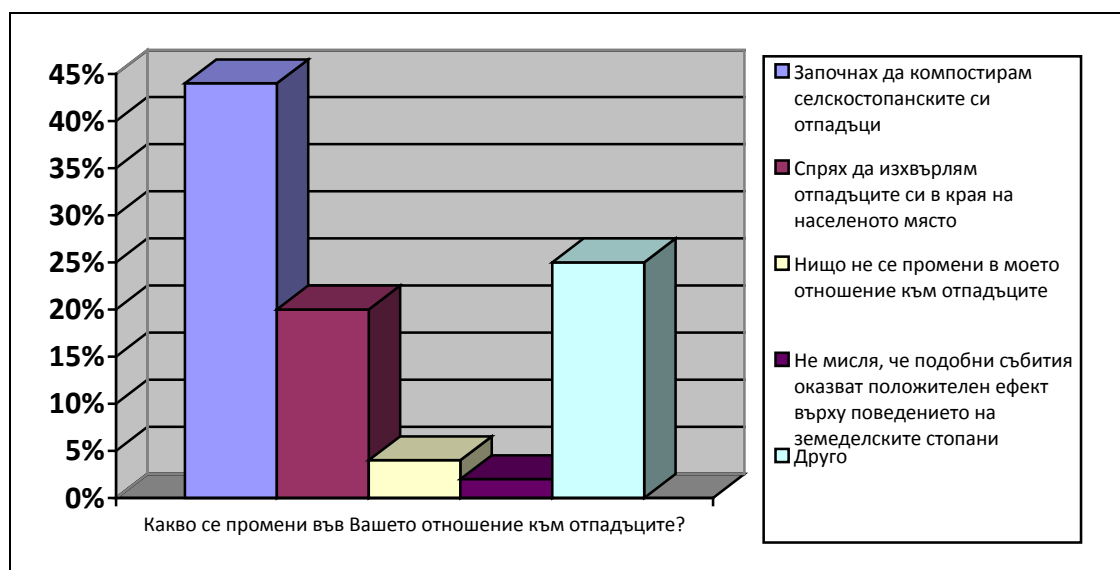
1. Високото ниво на информираност по отношение на компостирането и доверието към него се дължи в голяма степен на публичните мероприятия и информационните дейности, реализирани по проект AGROCOMP.
2. С най-голяма роля за повишаване на информираността относно компостирането на селскостопански отпадъци са информационните дни.

5. Какво се промени във Вашето отношение към отпадъците?

Почти половината от запитаните – 44 %, заявяват, че са започнали да компостират селскостопанските си отпадъци, което е голямо постижение. Фактът, че толкова голям процент от анкетираните вече са започнали да компостират, обяснява положителната оценка за количеството на депонираните селскостопански отпадъци и явната тенденция към намаляване на последните. 20 % от респондентите споделят, че вече са спрели да изхвърлят отпадъците си в края на населеното място, което също е сериозно предимство в подкрепа на реализираните информативни дейности по проекта. Около 25 % от запитаните споделят, че за тях проектът е бил пилотна инициатива, добра практика, която следва да бъде разпространена, мултиплицирана и видяна от повече земеделски стопани. Едва 4 % от запитаните заявяват, че отношението им към отпадъците не се е променило. Високият брой отговори с положителна оценка за проекта и за компостирането като цяло, показва, че трансграничната инициатива, целяща промоция на екологосъобразно оползотворяване на селскостопанските

отпадъци се одобрява и има пряк ефект върху нивото на замърсяване в региона (Графика 5).

Графика 5

Изводи:

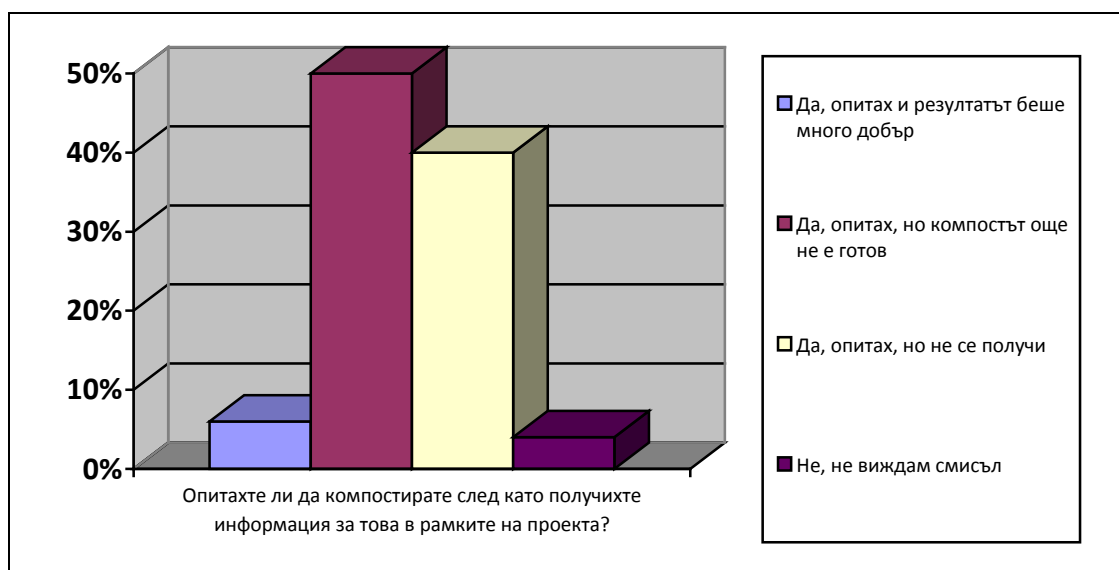
1. Почти половината от анкетираните заявяват, че са започнали да компостират селскостопанските си отпадъци.
2. Одобрява се трансграничната инициатива, целяща промоция на екологосъобразно оползотворяване на селскостопанските отпадъци.

6. Опитайте ли да компостирате след като получихте информация за това в рамките на проекта?

Едва 6 % от запитаните отговарят положително и категорично, че са се опитали и полученият резултат е бил много добър. Половината от запитаните (50 %) заявяват, че са опитали, но все още нямат готов продукт – компост. Други 40 % споделят, че са опитали, но безуспешно. В действителност почти всички анкетирани са опитали да компостират биоразградимите си отпадъци, като само тези, които са били по-упорити и стриктно са спазвали правилата за компостиране, са успяли. При тези, които вероятно са пропуснали нещо по време на цикъла на компостиране, е налице забавяне, задържане на процеса на гниене, с което ще се забави и целият процес за получаване на качествена компостна маса. Тези, които са споделили, че не са успяли с

компостирането, вероятно също ще бъдат възнаградени за полаганите усилия, просто узряването на компоста ще се забави във времето. Само 4 % от респондентите не виждат смисъл в компостирането, поради което не са направили никакви опити за това. Анализът на отговорите сочи висока степен на информираност и желание за компостиране, спазването на няколко простички правила за компостиране са гаранция за бърз ефект и получаване на качествен компост. Малкото усилия, които се полагат за качествено компостиране, се възнаграждават щедро и ефектът от тях е бърз и видим в земеделското стопанство (Графика 6).

Графика 6

Изводи:

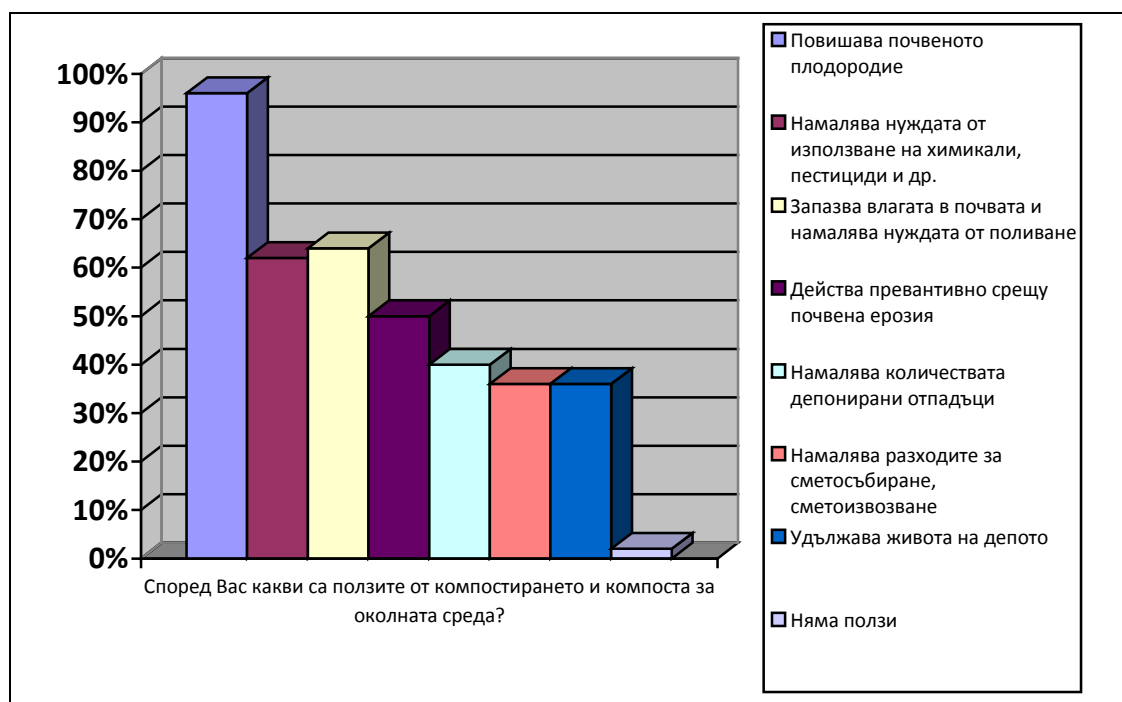
1. *Болшинството от анкетираните са опитали да компостират биоразградимите си отпадъци; тези, които са били по-упорити и стриктно са спазвали правилата за компостиране, са успяли.*
2. *Респондентите демонстрират висока степен на информираност и желание за компостиране.*

7. Според Вас какви са ползите от компостирането и компоста за околната среда?

Общият брой на отговорите на този въпрос надхвърля 100 %, тъй като повечето респонденти виждат многостранните ползи от компостирането и компоста – както в личен план, така и за околната среда в региона. Най-много (96 %) от запитаните

отговарят, че чрез компоста се повишава почвеното плодородие. Имайки предвид, че основната целева група в проучването са именно земеделските стопани, този отговор е логичен и очакван. 64 % от анкетираните смятат, че компостът запазва влагата в почвата и намалява нуждата от поливане. 62 % считат, че се намалява нуждата от използване на химикали, пестициди и др. 50 % са на мнение, че компостът предпазва почвата от ерозионни процеси. Всички горепосочени отговори са пряко свързани със земеделските дейности и успешното им практикуване, правилно респондентите са ги идентифицирали като ползи с най-голям ефект за самите тях. Прави впечатление високият процент отговори, съдържащи преки екологични ползи – намаляване количествата на депонираните отпадъци (40 %), намаляване на разходите за сметосъбиране и сметоизвозване (36 %) и удължаване на живота на депото (36 %). Тези отговори демонстрират висока степен на екологосъобразно мислене и поведение и осъзнаване на необходимостта от тях в контекста на принципите за устойчиво развитие. Едва 1 респондент смята, че от компостирането няма ползи (Графика 7).

Графика 7

Изводи:

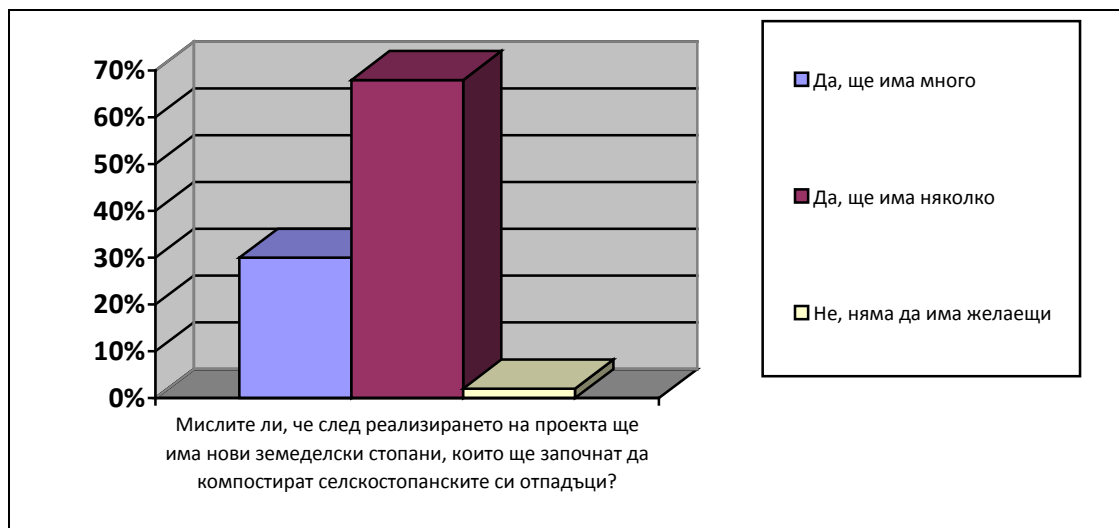
1. *Болшинството респонденти виждат многостранните ползи от компостирането и компоста – както в личен план, така и за околната среда в региона.*

2. Респондентите демонстрират висока степен на екологосъобразно мислене и поведение и осъзнаване на принципите за устойчиво развитие.

8. Мислите ли, че след реализирането на проекта ще има нови земеделски стопани, които ще започнат да компостират селскостопанските си отпадъци?

Отговорите на този въпрос показват възможностите за устойчивост и мултиплициране на ефекта от проекта. 30 % от запитаните са оптимисти и са на мнение, че след края на проекта ще има много земеделски производители, които ще приложат добрата практика и ще започнат да компостират селскостопанските си отпадъци. 68 % от респондентите също са позитивно настроени, но смятат, че компостирането няма да е широко застъпена практика. Само един от анкетирания е песимистично настроен и смята, че няма да има последователи, които ще започнат да компостират след края на проектните дейности. Получените резултати имат пряк принос към устойчивостта и разпространението на положителния ефект и добрите практики от проекта, те демонстрират доверие в компостирането като форма за третиране на биоразградимите отпадъци и висока степен на ефективност от тази техника (Графика 8).

Графика 8

Изводи:

1. Болшинството от респондентите са на мнение, че промотираният в рамките на проекта метод за оползотворяване на селскостопанските

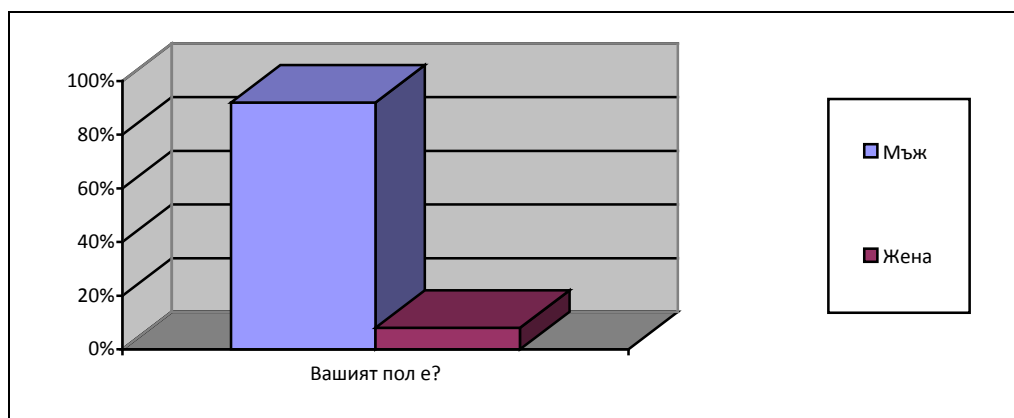
отпадъци – компостиране, е добра практика и ще продължи да се прилага и след приключване на проекта.

2. *Налице е пряк принос към устойчивостта и разпространението на положителния ефект и добрите практики от проекта.*

Следващите въпроси и отговори дават **статистическа информация** за пола, възрастта, образованието и занятието на участниците в анкетното проучване:

9. Вашият пол е?

92 % от анкетираните са от мъжки пол, а 8 % са жени, което вероятно е логично с оглед на естеството на проучването и на факта, че повечето земеделски производители в целевия регион са мъже (Графика 9).

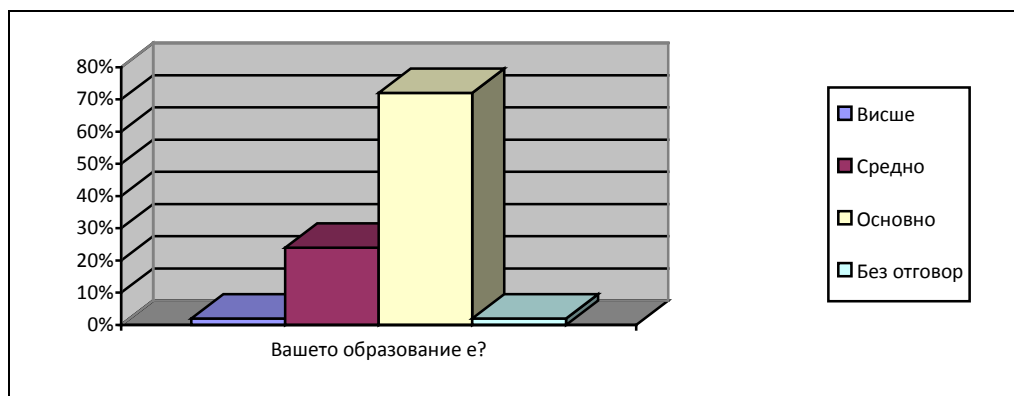

Графика 9

10. Вашето образование е?

72 % от запитаните са с основно образование, 24 % със средно образование и 1 висшист. Анализът на отговорите показва, че в голямата си част лицата, които се занимават със земеделски дейности в целевия регион, са с основно образование (Графика 10).

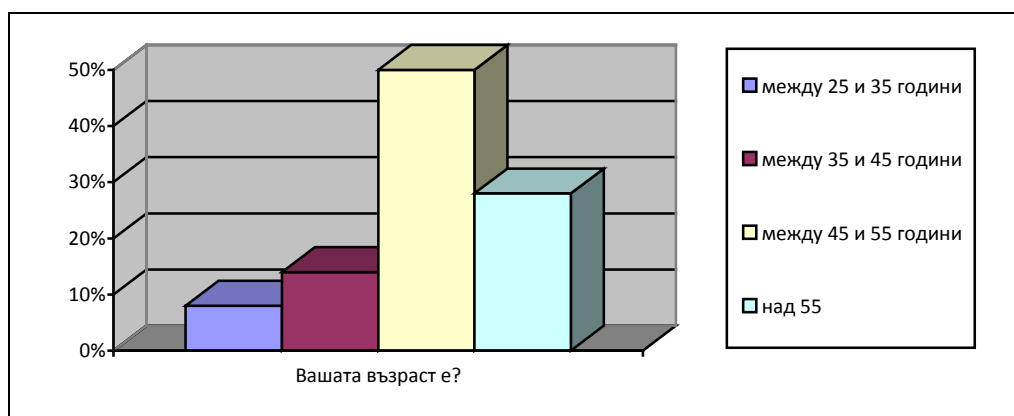
Графика 10

Изводи:

- Болшинството от респондентите са с основно и средно образование.

11. Вашата възраст е?

50 % от анкетираните са на възраст между 45 и 55 години. 28 % са на възраст над 55 години, 14 % - на възраст между 35 и 45 години, 8 % - между 25 и 35 години. Няма респонденти под 25-годишна възраст. С оглед на факта, че 92 % от участниците в проучването са земеделски производители, можем да заключим, че със селскостопански дейности се занимават предимно хора над 45-годишна възраст, а такива под 25 години не проявяват интерес към земеделските дейности. Въпреки всичко сравнително висок е процентът на младите хора – до 35 години, заети със земеделие – 22 % (Графика 11).

Графика 11

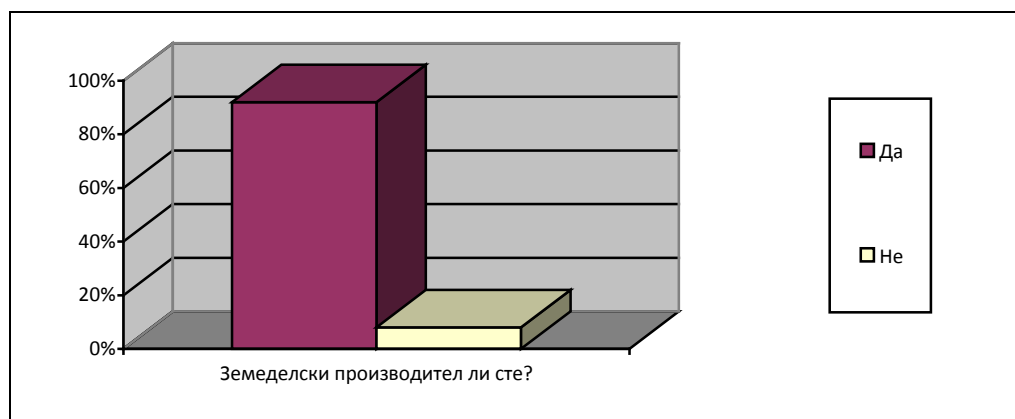
Изводи:

1. *Большинството от участниците в проучването и съответно заети със селско стопанство, са на възраст над 35 години.*

12. Земеделски производител ли сте?

92 % от анкетираните са земеделски производители, а останалите 8 % - не. С оглед на показаните по-горе отговори, факти, целевите групи, към които е насочено анкетното проучване и анализът им в тяхната съвкупност, можем да считаме, че дори тези респонденти, които не са земеделски производители, се занимават под някаква форма със земеделски и/или екологични дейности. Анализът на събраната с анкетата информация показва висока степен на мотивация сред земеделските производители и представителите на целевите групи и готовност да компостират и да проявяват отговорно отношение към генерирането, третирането и оползотворяването на биоразградимите отпадъци (Графика 12).

Графика 12

Изводи:

1. *Большинството от участниците в проучването са земеделски производители;*
2. *Налице е висока степен на мотивация сред земеделските производители и представителите на целевите групи и готовност за компостиране и за отговорно отношение към генерирането, третирането и оползотворяването на биоразградимите отпадъци.*

ПРЕГЛЕД, ОБОБЩЕНИЕ, АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА РАБОТАТА НА ГРУПАТА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ В ОБЩИНА ПЪНАРХИСАР

Групата за наблюдение на процеса на компостиране в Община Пънархисар е създадена на 30.05.2014 г. по време на проведената Кръгла маса по проект «Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци - AGROCOMP». Тогава е обсъден и приет следният състав на Групата за наблюдение на процеса на компостиране в Община Пънархисар:

Членове:

1. Veysim Ozgur - експерт Земеделие, Областна Служба по Земеделие Къркларели
2. Muharrem Bilge – експерт Земеделие, Общинска служба по Земеделие, Пънархисар;
3. Rahim Onler – координатор проект AGROCOMP
4. Cumhuri Erey – земеделски производител
5. Yasar Ariaoglu – земеделски производител

Резервни членове:

1. Lisan Cakir – земеделски производител
2. Enver Ozkartal – земеделски производител

5 демонстрационни платформи за компостиране са изградени и монтирани в предварително селектирани 5 земеделски стопанства. Проектът планира провеждането на регулярно проследяване и наблюдение на процеса на компостиране в избраните земеделски стопанства. Наблюдението трябва да се извършва от номинираните членове на Групата за наблюдение в Община Пънархисар.

Към момента Групата за наблюдение е провела общо 3 посещения на земеделските стопанства, в които са монтирани демонстрационни платформи. Всяко посещение и наблюдение на напредъка в компостирането е обект на обсъждане и дискутиране от страна на членовете на Групата за наблюдение. След всяко посещение Групата

провежда заседания, на които обсъжда постигнатия напредък и дискутира евентуални проблеми и трудности.

Първата среща на Групата за наблюдение се провежда на 25.08.2014 г. По време на срещата координаторът на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци - AGROCOMP“ и член на Групата за наблюдение Г-н Рахим Онлер представя в резюме на останалите участници проведените посещения на 5-те земеделски стопанства, в които са монтирани демонстрационните платформи за компостиране. Участниците в срещата дискутират представената обобщена информация и това, което са видели по време на посещенията на платформите. Всички са на мнение, че и петимата избрани земеделски стопани отговорно са приели идеята за компостирането като начин за екологично справяне с генерираните отпадъци от селското стопанство. Схванали са основната цел и принципите на компостирането, отчели са наученото по време на специализираното обучение за компостиране и работа с демонстрационните платформи, като прилагат придобитите знания на практика в ежедневната си работа. Всички членове на Групата за наблюдение са на мнение, че постигнатият напредък в компостирането е много добър, а полученият след време компост ще е с високо качество и ще може да се използва за подобряване плодородието на почвата.

Втората среща на Групата за наблюдение се провежда на 19.09.2014 г. По време на срещата координаторът на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци - AGROCOMP“ и член на Групата за наблюдение Г-н Рахим Онлер представя в резюме на останалите участници проведените посещения на 5-те земеделски стопанства, в които са монтирани демонстрационните платформи за

Настоящият проект се изпълнява от Сдружение „Европа и Ние“, България в партньорство със Селскостопанската камара на Пънархисар Турция и се съ-финансира от ЕС чрез програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Турция 2007 – 2013 СС1 номер 2007CB16IPO008

компостиране. Участниците в срещата дискутират представената информация и това, което са видели по време на посещенията на платформите. Всички са на мнение, че и петимата земеделски стопани използват платформите за компостиране по предназначение и се грижат за тях като добри стопани. Всички отговорно са приели идеята за компостирането като начин за екологично справяне с генерираните отпадъци от селското стопанство и че виждат реален продукт от отпадъка, нещо, което могат да използват, за да подобрят дейността си и ефективността на работата си. Членовете на Групата за наблюдение са на мнение, че благодарение на компостирането, са намалели количествата селскостопански отпадъци и е налице отговорно справяне с тях, подпомагащ околната среда. Постигнатият напредък в компостирането е много добър, а полученият след време компост ще е с високо качество и ще може да се използва за подобряване плодородието на почвата.

Третата среща на Групата за наблюдение се провежда на 01.10.2014 г. По време на срещата координаторът на проекта и член на Групата за наблюдение Г-н Рахим Онлер представя в резюме на останалите участници проведените посещения на 5-те земеделски стопанства, в които са монтирани демонстрационните платформи за компостиране. Участниците в срещата дискутират представената информация и това, което са видели по време на посещенията на платформите. Всички са на мнение, че и петимата земеделски стопани използват платформите за компостиране по предназначение и се грижат за тях като добри стопани. И петимата земеделски стопани са отбелязали съществен напредък в процеса на компостиране, като компостната маса е в напреднал стадий на разграждане/гниене/узряване. Всички земеделски стопани изразяват задоволството си от възможността да оползотворяват отпадъците от

селскостопанската си дейност и в същото време са доволни, че допринасят за опазването на околната среда. Членовете на Групата за наблюдение са на мнение, че благодарение на компостирането, са намалели количествата селскостопански отпадъци, понижени са разходите за сметосъбиране и сметоизвозване, в резултат на което по пряк и индиректен начин, се противодейства на измененията в климата в глобален аспект. Постигнатият напредък в компостирането е много добър, очаква се след няколко седмици да е налице готов компост, който да се използва от земеделските стопани при есенната обработка и подготовка на почвата.

ФИНАЛНА ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПРОЦЕСА НА КОМПСТИРАНЕ ВЪРХУ НИВОТО НА ЗАМЪРСЯВАНЕ В ОБЩИНА ПЪНАРХИСАР

Основните изводи, резултат от проведеното анкетно проучване и от реализираното наблюдение на демонстрационния процес на компостиране могат да бъдат обобщени, както следва:

1. Анкетирани са 50 респондента - земеделски производители и други заинтересовани лица, представители на целевите групи от Община Пънархисар.
2. Цел на проведеното проучване е да се оцени ефекта от процеса на компостиране, ползите от компостирането за степента на замърсяване на местно ниво и очаквания ефект върху околната среда в дългосрочен план, както и да се направи цялостна оценка на ефективността и успеха на проект "Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци".

3. Положителният ефект от реализирането на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“ е неоспорим – 98 % от респондентите считат, че благодарение на проекта са намалели количествата депонирани отпадъци от селскостопанска дейност.
4. Почти всички респонденти считат, че компостирането на биоразградими отпадъци оказва силен положителен ефект върху количеството депонирани селскостопански отпадъци.
5. Болшинството от участниците в проучването вярват, че компостирането на биоразградими отпадъци съдейства за опазване на околната среда и природните ресурси.
6. Болшинството от респондентите демонстрират ясна и екологично отговорна позиция по въпросите на опазването на околната среда и разумното използване на природните ресурси.
7. Болшинството от анкетираните са опитали да компостират биоразградимите си отпадъци; тези, които са били по-упорити и стриктно са спазвали правилата за компостиране, са успяли.
8. Респондентите демонстрират висока степен на информираност и желание за компостиране.
9. Болшинството респонденти виждат многостранните ползи от компостирането и компоста – както в личен план, така и за околната среда в региона.
10. Респондентите демонстрират висока степен на екологосъобразно мислене и поведение и осъзнаване на принципите за устойчиво развитие.
11. Болшинството от респондентите са на мнение, че промотираният в рамките на проекта метод за оползотворяване на селскостопанските отпадъци – компостиране, е добра практика и ще продължи да се прилага и след приключване на проекта.
12. Налице е пряк принос към устойчивостта и разпространението на положителния ефект и добрите практики от проекта.

13. Високото ниво на информираност по отношение на компостирането и доверието към него се дължи в голяма степен на публичните мероприятия и информационните дейности, реализирани по проект AGROCOMP.
14. С най-голяма роля за повишаване на информираността относно компостирането на селскостопански отпадъци са информационните дни.
15. Болшинството от респондентите са земеделски производители, мъже, с основно и средно образование, на възраст над 35 години.
16. Налице е висока степен на мотивация сред земеделските производители и представителите на целевите групи и готовност за компостиране и за отговорно отношение към генерирането, третирането и оползотворяването на биоразградимите отпадъци.
17. Земеделските стопани, в чиито стопанства са монтирани демонстрационните платформи за компостиране, ги използват по предназначение и се грижат за тях като добри стопани.
18. В земеделските стопанства, обект на наблюдение, в които са монтирани демонстрационните платформи, компостирането протича нормално, постигнатият напредък е много добър, а готовият компостен продукт може да се използва от земеделските стопани при есенната обработка и подготовка на почвата.
19. Всички земеделски стопани изразяват задоволството си от възможността да оползотворяват отпадъците от селскостопанската си дейност, с което подпомагат дейността си, като в същото време осъзнават приноса си за опазването на околната среда.
20. В резултат на компостирането са намалели количествата селскостопански отпадъци, понижени са разходите за сметосъбиране и сметоизвозване, в резултат на което по пряк и индиректен начин, се противодейства на измененията в климата в глобален аспект.

Изложените изводи ни дават категорично основание да обобщим, че процесът на компостиране, промотиран и проведен в рамките на проект „Съвместна промоция на компостирането на селскостопански отпадъци“, е успешен, неоспорим и с дългосрочен

ефект. Налице са преки и видими ползи за земеделските производители и за околната среда в региона. Болшинството от анкетираните участници в проучването категорично заявяват, че в резултат на реализирането на проекта и на компостирането са намалели депонираните селскостопански отпадъци в региона, което е директен принос към редуциране нивото на замърсяване в Община Пънархисар. По-голямата част от респондентите демонстрират ясна и екологично отговорна позиция по въпросите на опазването на околната среда и разумното използване на природните ресурси. Те осъзнават както личните ползи от компостирането, така и генералния ефект, който този процес оказва върху състоянието на околната среда в региона. Демонстрира се висока степен на екологосъобразно мислене и поведение и осъзнаване на принципите за устойчиво развитие. Налице е висока степен на мотивация сред земеделските производители и представителите на целевите групи и готовност за компостиране и за отговорно отношение към генерирането, третирането и оползотворяването на биоразградимите отпадъци, което е директен принос към прилагане на политиките по опазване на околната среда и разумно използване на природните ресурси. Благодарение на компостирането са намалели количествата селскостопански отпадъци, понижени са разходите за сметосъбиране и сметоизвозване, в резултат на което по пряк и косвен начин, се противодейства на измененията в климата в глобален аспект.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Положителният ефект от компостирането на селскостопански отпадъци с растителен и животински произход е безспорен и многостранен. Изложените факти и техният анализ са показателни за постигнатата промяна в мисленето и поведението на целевите групи. Ефектът от реализирането на проекта е колкото в индивидуален план – чрез редуциране на разходите за осъществяване на селскостопанска дейност и увеличаване на производителността от нея, толкова и в глобален аспект! Най-голямата полза от съвместната промоция на компостирането е отбелязаната промяна в мисленето и поведението на реципиентите, осъзнатата необходимост да живееш в хармония с природата, да щадиш природните ресурси и да се развиваш, като оставяш след себе си минимален екологичен отпечатък!

ТАЗИ ПУБЛИКАЦИЯ Е НАПРАВЕНА С ПОДДРЕПАТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ, ЧРЕЗ ПРОГРАМА ЗА ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО ИПП БЪЛГАРИЯ – ТУРЦИЯ.
СЪДЪРЖАНИЕТО НА ПУБЛИКАЦИЯТА Е ОТГОВОРНОСТ ЕДИНСТВЕНО НА СЕЛСКОСТОПАНСКА КАМАРА НА ПЪНАРХИСАР И ПО НИКАКЪВ НАЧИН НЕ ОТРАЗЯВА ВЪЗГЛЕДИТЕ НА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ИЛИ НА УПРАВЛЯВАЩИЯ ОРГАН НА ПРОГРАМАТА.

"ПРОЕКТЪТ СЕ СЪ-ФИНАНСИРА ОТ ЕС ЧРЕЗ ПРОГРАМАТА ЗА ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО ИПП БЪЛГАРИЯ – ТУРЦИЯ ССИ НОМЕР 2007СВ16ІР0008".

Настоящият проект се изпълнява от Сдружение „Европа и Ние”, България в партньорство със Селскостопанската камара на Пънархисар Турция и се съ-финансира от ЕС чрез програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Турция 2007 – 2013 ССИ номер 2007СВ16ІР0008